

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนคนสารภี
อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่: ต้นยางนาและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูน
The Participatory Study of Local History of Saraphi Community,
Saraphi District Chiang Mai Province: Local Dipterocarpaceae
and Chiang Mai - Lamphun Road

ฐิติมา ญาณะวงษา^{1*}, มานูญย์ สุติศา²

¹สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น
เลขที่ 120 ถนนมหาราช อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50100

²หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น
เลขที่ 120 ถนนมหาราช ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50100

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตของชาวบ้านกับต้นยางและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่แนวทางการถ่ายทอดความรู้และความสำคัญของต้นยางและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูนให้แก่ผู้คนในปัจจุบัน ตลอดจนแนวทางการใช้ประโยชน์จากข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างเหมาะสม ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารโดยใช้แบบบันทึกข้อมูลจากเอกสาร/หลักฐาน การสำรวจพื้นที่ภาคสนามร่วมกับการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยกระบวนการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้คนในชุมชนทั้งแบบเจาะจงและไม่เจาะจง ได้แก่ พระภิกษุจำนวน 2 รูป ผู้ใหญ่บ้าน 10 คน ผู้สูงอายุ จำนวน 64 คน และตัวแทนจากภาครัฐและเอกชน จำนวน 5 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และแบบรายการประเด็นการสนทนากลุ่ม จากนั้นจึงนำข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนมาจัดเวทีเสวนา ณ ลานกิจกรรมใต้ร่มยางนาและโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลสารภี สรุปผลจากการวิจัยพบว่า เกิดความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตของชาวบ้านกับต้นยางและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ประวัติศาสตร์ชุมชนสารภีสามารถ

*ผู้เขียนหลัก
อีเมล: thitima@feu.edu

แบ่งความเปลี่ยนแปลงได้ 5 ยุคสมัย ได้แก่ ยุคขุนกองกิจประมวลและขุนสารภีภิรมย์ ยุคร่องปิงห่าง-ถนนซูปเปอร์ ยุครื้อฝาย-การทองเที่ยว ยุคการฟื้นฟูชุมชน และยุคของการเป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท โดยรอยต่อแต่ละยุคสมัยได้ชี้ให้เห็นเรื่องความสัมพันธ์ในการจัดการและแบ่งปันทรัพยากรเป็นสำคัญ รวมทั้งมีพิธีกรรมทางความเชื่อที่สำคัญ คือ ประเพณีทางพุทธศาสนาและพิธีกรรมพุทธ-ผี แนวทางการถ่ายทอดความรู้และความสำคัญของต้นยางและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูนให้แก่ผู้คนในปัจจุบันที่สำคัญ คือ การจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มาเข้าร่วมอย่างอิสระ พบปะกัน มีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นเสนอแนวทางในการดูแลและอนุรักษ์ต้นยางอย่างหลากหลาย และควรเป็นกิจกรรมที่ทำให้คนในชุมชนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งและมีความสำคัญที่จะมีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชน ดูแลสาธารณสมบัติของชุมชน และมีความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเองมากขึ้น ส่วนแนวทางการใช้ประโยชน์จากข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนคือ การนำข้อมูลทางประวัติศาสตร์มาเป็นข้อมูลส่งเสริมการท่องเที่ยวในเครือข่ายสังคมออนไลน์ ส่งเสริมรายได้ของคนในชุมชน คนในชุมชนช่วยกันอนุรักษ์สมบัติชุมชนดังกล่าวเพื่อให้เกิดความสวยงามในพื้นที่และส่งเสริมให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีอันเป็นเสน่ห์เชิญชวนให้มาท่องเที่ยว รองลงมาเป็นการนำข้อมูลประวัติศาสตร์เชื่อมโยงสู่การจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดสู่เยาวชน

คำสำคัญ

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตำบลสารภี ต้นยางนา ถนนเชียงใหม่-ลำพูน

Abstract

This research was to study the changes of relation between the folkway and local Disterocapaceac that located at Chiangmai - Lamphun Road from the past to the present, to guideline the knowledge communication of Local Disterocapaceac that located at Chiangmai - Lamphun Road for current people, and look for the way to use and apply local history information appropriately by using Historical method for research papers and data from documents, Exploration on field research with the participation of the community though observation and interview process both of specific and non-specific, namely, 2 monks, 10 leaders, 64 older persons, and representative from government and private sector. The research instruments included an interview form and a group discussion form then use these knowledge to organize the forum at the courtyard and elderly school in Saraphi Community.

The conclusion of this research found that the changes of relation separated for 5 periods, namely, KhunKongkitpramuon and KhunSaraphi Period, Ping ReverSeperation Period, Weir Demolition Period, Community Renewal Period, and Peri-urban area Period. The relation of each period were Buddhist Ceremony and faith.

The guideline of knowledge communication to current people is the activity arrangement that villagers in Saraphi community can express opinions and brainstorm for conservation. The ways to use and apply history information are to promote the local history on social media and social network then the sequel are the income of community and provide the history information to school for learning and teaching.

Keywords

Local History, Saraphi, Dipterocarpaceae, Chiang Mai - Lamphun Road

บทนำ

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ เนื่องด้วยเป็นประวัติศาสตร์เปรียบเสมือนวิถีชีวิต ตัวตนในอดีตของบรรพบุรุษนำมาสู่การถ่ายทอดประสบการณ์ร่วมกันให้คนในท้องถิ่นได้เห็นรากเหง้าของตนเอง เกิดความสำนึก เห็นคุณค่า ความภูมิใจ และศักดิ์ศรีของสิ่งที่มีอยู่ที่เป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษในท้องถิ่นผ่านตำนานเรื่องเล่า วิถีชีวิตของผู้คน ประเพณีวัฒนธรรม รวมถึงร่องรอยโบราณสถานภายในชุมชน “ความทรงจำ ร่วมกันของสังคม” จึงมีความสำคัญต่อการเข้าใจตัวตนและเชื่อมโยงผู้คนเข้าไว้ด้วยกันทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2548, 8) เรื่องราวความเป็นมาของผู้คนในชุมชนแต่ละพื้นที่ซึ่งอาจจะมีหลากหลายทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ศาสนา ความเชื่อ ความคิด มีวิวัฒนาการของแต่ละสังคมท้องถิ่นมาอย่างยาวนานนั้น ได้หล่อหลอมให้เกิดสำนึกร่วมกันขึ้นเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกัน มีอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของสังคมท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของผู้คนที่มีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นร่วมกัน (สุติมา คำบุญชู, สุภาพ ตะใจ, อุบลพรรณ วรณสัย, ทัดพิชา ชลวิสูตร และ ตฤมาภรณ์ แสนปรน, 2553, 1) ดังนั้นเพื่อให้การศึกษาชุมชนสามารถตอบสนององค์ความรู้ของชุมชนจึงต้องอาศัยคนในชุมชนเป็นผู้กำหนดและร่วมกันสร้างประวัติศาสตร์

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมากระบวนการเศรษฐกิจแบบทุนนิยมขยายตัวเข้าสู่ชุมชนทำให้ชุมชนสูญเสียความเป็นตัวตนและอำนาจไปพร้อมๆ กับความรู้เก่าๆ ขาดการสืบทอดพัฒนาและปรับใช้ ความรู้ใหม่ที่มาจากภายนอกไม่เพียงพอที่ยึดเหนี่ยวให้ชุมชนมีพลังและศักยภาพที่จะเผชิญกับปัญหาของสังคมสมัยใหม่ เกิดการหลงใหลการบริโภค การทำตามอย่างคนอื่น ตลอดจนการชื่นชมกับวัฒนธรรมของประเทศอื่น ไม่ให้ความสำคัญกับท้องถิ่น การศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนให้กับชุมชน เพราะได้ศึกษาและเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง เข้าใจตนเองผ่านเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เกิดความภาคภูมิใจในวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมอันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของชุมชน (พิมพ์อุมา ธีธัญญกุล, 2558, 354)

ชุมชนสารภี เป็นชุมชนที่มีตำนานเรื่องเล่าและร่องรอยทางโบราณคดีเกี่ยวเนื่องกับความหลากหลายของความเชื่อและตำนาน มีลักษณะของเครือข่ายชุมชนจากที่ต่างๆ อพยพและตั้งหลักปักฐานกระจายตัว

ตามลุ่มแม่น้ำปิง (สุมนมาลย์ สิงหะ, สมบูรณ์ บุญชู, นันทศิลป์ บุญชู และปพิชญา ปันเจริญ, 2548, 1) เป็นทางผ่านและเชื่อมโยงระหว่างเชียงใหม่-ลำพูน มีต้นยางขนาดใหญ่อายุเกิน 100 ปี ขึ้นเรียงรายอยู่สองฟากถนนซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์หนึ่งเดียวของชาวเชียงใหม่และอำเภอสารภีเปรียบเสมือนอารยธรรมล้านนาที่มีชีวิต เป็นมรดกเก่าแก่ที่ทรงคุณค่าแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนเมืองเชียงใหม่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ว่ากันว่าเป็นถนนสายประวัติศาสตร์สายเดียวที่มีการปลูกต้นยางมากที่สุดในประเทศ นอกจากนี้ยังปรากฏศาสนาสถาน คติความเชื่อในหลายศาสนา ทั้งวัด ศาลเจ้า รวมถึงพิธีกรรมท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ที่สะท้อนความเชื่อและความผูกพันกับต้นยางนาและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูน ความเชื่อเหล่านี้สะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนที่ทรงคุณค่าควรแก่การศึกษาและอนุรักษ์สืบทอดแก่คนรุ่นหลัง ทั้งนี้เพราะปัจจุบันพื้นที่ชุมชนตำบลสารภีมีการเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วอันเป็นผลจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการคมนาคมอย่างต่อเนื่อง จนชุมชนตำบลสารภีพัฒนาไปสู่ความเป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีกระทบต่อชุมชนดั้งเดิมและก่อปัญหาให้ชุมชน เช่น การบุกรุกพื้นที่สาธารณะ การทำลายต้นยางนาและโบราณสถาน การละเลยวิถีชีวิตประเพณีและวัฒนธรรมอันเป็นรากเหง้าของตนเอง ทั้งนี้เพราะคนในชุมชนตำบลสารภีขาดการสืบทอดความรู้ทางประวัติศาสตร์ของชุมชนท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว อาจส่งผลให้ความเป็นตัวตนของชุมชนตำบลสารภี ถูกทำลายลงหากไม่มีการศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ของชุมชน จะทำให้ชุมชนสูญเสียความเป็นตัวตนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ การพัฒนาอย่างขาดความรู้ความเข้าใจจะทำให้มรดกอันทรงคุณค่าจากความทรงจำร่องรอยโบราณสถานและประเพณีอันสำคัญจะสูญหายไปกับคนรุ่นก่อน (มานูญณ์ สุติศา, จิตติมา ญาณวงษา และ นพพร ชลารักษ์, 2559, 2)

เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ชุมชนตำบลสารภีจะมีความน่าสนใจเพราะเป็นชุมชนที่มีร่องรอยและเรื่องเล่าตำนาน คติความเชื่อและความสำคัญของพื้นที่ชุมชนโดยเฉพาะต้นยางนาและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูน แม้ว่าจะมีความพยายามถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับต้นยางนาและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูนออกมาบ้างก็ตาม แต่ผลงานที่ผ่านมาส่วนใหญ่ยังขาดความชัดเจนและการรวบรวมในมิติประวัติศาสตร์เอาไว้อย่างจริงจัง คนในชุมชนไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนอย่างแท้จริง มีความเป็นปัจเจกชนมากขึ้น การพัฒนาหรือการแก้ไขปัญหาของชุมชนไม่อยู่บนพื้นฐานของชุมชนอย่างแท้จริง (มานูญณ์ สุติศา, จิตติมา ญาณวงษา และ นพพร ชลารักษ์, 2559, 3) และด้วยในพื้นที่ที่มีถนนสายประวัติศาสตร์และต้นยางนาที่อายุมากกว่า 100 ปี จึงทำให้เป็นที่สนใจต่อผู้ที่พบเห็นและใคร่รู้ประวัติความเป็นมา ประกอบกับหน่วยงานและการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษาในพื้นที่ก็ไม่มีข้อมูลที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ตามความเป็นจริง ทำให้การวิจัยเรื่องการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลสารภี อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่: ต้นยางนาและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูนเป็นแนวทางในการศึกษา เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชุมชนที่เล่าเรื่องราวโดยใช้ชุมชนเป็นผู้เล่าเรื่องของตนเอง เป็นกระบวนการวิจัยทางประวัติศาสตร์ที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในท้องถิ่นและแสวงหาแนวทางที่นำไปสู่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้คนในท้องถิ่นได้เข้าใจถึงรากเหง้าของตนเอง สามารถอธิบายเหตุผล

แห่งความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับท้องถิ่นของตนได้ รวมถึงการเกิดจิตสำนึกในคุณค่าของท้องถิ่นของตน กระตุ้นให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงการสร้างความเข้มแข็งและสำนึกร่วมกันของผู้คนในท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตของชาวบ้านกับต้นยางและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาแนวทางการถ่ายทอดความรู้และความสำคัญของต้นยางและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูนให้แก่ผู้คนในปัจจุบัน
3. เพื่อหาแนวทางในการใช้ประโยชน์จากข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างเหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

วิธีการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาและการจัดเก็บข้อมูลในด้านประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

- 1.1 บริบทและประวัติศาสตร์ของชุมชน ได้แก่ ประวัติการก่อตั้งหมู่บ้าน/ตำบล สถานที่สำคัญ การใช้ชีวิตในอดีต ต้นยางนาและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูน ความเชื่อ ศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.2 ความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน
- 1.3 สถานการณ์ขององค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ แหล่งภูมิปัญญา และต้นทุนด้านต่างๆ ที่สำคัญต่อชุมชน
- 1.4 แนวทางการใช้ประโยชน์จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์อย่างเหมาะสม

2. การเก็บข้อมูลเอกสารและภาคสนาม

2.1 กระบวนการวิจัยทางประวัติศาสตร์ด้วยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร โดยอาศัยแหล่งข้อมูลจากหนังสือตำนานมูลศาสนาเชียงใหม่-เชียงใหม่ เวียงกุมกาม: การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนโบราณในลำนนาประวัติศาสตร์ล้านนา ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ฉบับ 700 ปี เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบริบทชุมชนสารภี เอกสารการท่องเที่ยว และข้อมูลจากเว็บไซต์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2 สัมภาษณ์ภาคสนามด้วยการศึกษาข้อมูลจากภาพถ่าย เพื่อนำมาวิเคราะห์โครงสร้างทางกายภาพ และความสำคัญของพื้นที่ การพัฒนาของชุมชนในช่วงเวลาต่าง ๆ

2.3 ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาโดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบ PAR (Participatory Action Research) ที่เน้นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมจากคนในท้องถิ่น โดยมีวิธีในการจัดเก็บข้อมูล ดังต่อไปนี้

- 1) การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ พระภิกษุจำนวน 2 รูป ผู้ใหญ่บ้านจำนวน 10 คน และผู้สูงอายุ จำนวน 64 คน สอบถามเจาะจงและไม่เจาะจง แบบสัมภาษณ์เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ใช้คำถามปลายเปิด เพื่อศึกษาการรับรู้ทางประวัติศาสตร์ของบุคคลกลุ่มต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูล

ชุมชนในหลากหลายด้านแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยกระบวนการสนทนากลุ่มและเวทีเสวนาในชุมชน

2) การจัดเวทีเสวนา

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ตัวแทนจากภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน และผู้สูงอายุ จำนวน 64 คน ประเด็นการเสวนาเพื่อนำข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาเอกสาร การสำรวจภาคสนาม และการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการถกเถียงเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และเก็บข้อมูลเพิ่มเติมบันทึกข้อมูลโดยแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย

1. ความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตของชาวบ้านกับต้นยางและถนนสายเชียงใหม่ - ลำพูนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

ประวัติศาสตร์ชุมชนสารภี มีประวัติศาสตร์ที่ติดต่อกับชุมชนภายนอกอื่นๆ มีความหลากหลายของความเชื่อและตำนานในทางภูมิศาสตร์ชุมชนสารภีเป็นทางผ่านและเชื่อมโยงระหว่างเชียงใหม่-ลำพูน ร่องรอยของการเข้ามาอยู่อาศัยก่อนการก่อตั้งเชียงใหม่ต่อการอพยพโยกย้ายลดลงเมื่อประมาณ 200 กว่าปี การเกิดขึ้นของชุมชนท้องถิ่นไม่มีรูปแบบตายตัว และผสมผสาน ตำบลสารภีอยู่ในแอ่ง-ที่ราบเชียงใหม่ลำพูน มีลักษณะของเครือข่ายชุมชนจากที่ต่างๆ อพยพและตั้งหลักปักฐานกระจายตัวตามลุ่มน้ำปิง แม้ไม่เป็นเครือข่ายเดียวกันเมื่อพิจารณากระแสน้ำหรือระบบเครือข่ายในชุมชนพบว่า มีหลายตระกูลในหมู่บ้านมีอายุในการเข้ามาตั้งชุมชนไม่เท่ากัน และมีอิสระที่จะเข้ามาได้ตลอดเวลา

ประวัติศาสตร์ของตำบลสารภีเริ่มต้นจาก พ.ศ. 2475 สามารถแบ่งได้ 5 ยุคสมัย ได้แก่ ยุคขุนกองกิจประมวลและขุนสารภีภิรมย์ ยุคร่องปิงหาง-ถนนหุบเปอร์ ยุครื้อฝาย-การทองเทียว ยุคการฟื้นฟูชุมชน และยุคของการเป็นพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบทโดยมีสาระสังเขปดังนี้

ยุคที่ 1 ยุคขุนกองกิจประมวล และขุนสารภีภิรมย์ (ก่อน พ.ศ. 2470) ชุมชนอยู่ภายใต้การปกครองอย่างหลวมๆ ของเจ้านายภาคเหนือ ชาวบ้านตำบลปากกอง สารภีและอุโมงค์จ. ลำพูนทำมาหากินด้วยการทำไร่ นา และทำสวน มีการส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกลำไยเพื่อการค้า เกิดการเช่าที่ดิน และค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าต่างถิ่นระหว่างอำเภอ มีการสร้างทางรถไฟกรุงเทพฯ เชื่อมเชียงใหม่ พ.ศ.2464 มีผลผลิตเหลือขายและเวลาว่างสรวลครื้นเครงที่วัดพนมธรรม เช่น การละเล่นพื้นบ้าน (สะล้อ ซอ ซึง) ชาวบ้านถือผีผีตม ผีเม้ง ก่อนหันมานับถือศาสนาคริสต์วิชัยและลูกศิษย์ จากการมีส่วนร่วมในการสร้างทางขึ้นวัดดอยสุเทพ ศรัทธาในพระพุทธศาสนามากขึ้นตามลำดับ

ยุคที่ 2 ร่องปิงหาง-ถนนหุบเปอร์ (พ.ศ. 2470 – พ.ศ. 2527) การขยายตัวของเมืองเชียงใหม่สู่พื้นที่เกษตร การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญช่วงนี้คือ การตัดถนนหุบเปอร์ไฮเวย์เชียงใหม่-ลำปาง พ.ศ. 2512 ส่งผลต่อชุมชนโดยตรง การเปลี่ยนมือที่ดินสู่การเก็งกำไรของนายทุน เกิดการขยายและสร้างฝายถาวรในชุมชน ประเด็นเรื่องเหมืองฝายกลายเป็นเทคนิคในการหาเสียงของนักการเมืองท้องถิ่น ระดับจังหวัดและประเทศ สำหรับ “ปิงหาง” คือ การเคลื่อนตัวของลำน้ำปิงเดิมที่สัมพันธ์กับการจัดการทรัพยากรของ

กลุ่มชาติพันธุ์อพยพเข้าตั้งถิ่นฐานร่วมกับชุมชนคนเมือง ทั้งชาวลัวะเดิม คนปากกาเกอญอ ได้ปิดกั้นน้ำปิงเพื่อผันน้ำเข้าสู่บ้านและพื้นที่เกษตรกรรมของตนเอง เกิดการแบ่งปันน้ำและการจัดสรรน้ำร่วมกัน การเปลี่ยนแปลงลำน้ำทำให้โบราณสถานและวัดร้างจำนวนมากอยู่ใต้ลำน้ำปิงใหม่ในปัจจุบัน ชุมชนมีความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์และต้องการสำรวจบูรณะ กลุ่มเกษตรก็ปรับตัวรวมกลุ่มอาชีพเพื่อตอบสนองแหล่งทุนจากหน่วยงานราชการ เช่น กลุ่มทำนาสารภี กลุ่มปุยหมักบ้านปากกอง กลุ่มจักสาน ต้น

ยุคที่ 3 รื้อฝายหินทิ้ง (พ.ศ. 2528 – พ.ศ. 2538) เป็นช่วงการขยายตัวเมืองเชียงใหม่สู่พื้นที่เกษตรกรรมอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง จากตั้งนิคมอุตสาหกรรมลำพูน พ.ศ. 2528 หนุ่มสาวออกไปทำงานนอกชุมชน ทำให้ขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร ชาวสวนหันมาใช้น้ำบาดาล ลำเหมืองร้างเพราะขาดการดูแล ประกอบมีที่ดินรกร้างว่างเปล่าจำนวนมากโดยเฉพาะริมถนนซูเปอร์ไฮเวย์ นโยบายการท่องเที่ยวได้ปรับเปลี่ยนทรัพยากรชุมชนไปสู่สมบัติเอกชน จึงเกิดกรณีชาวบ้านอำเภอสารภีได้ร่วมคัดค้านการรื้อฝายในสมัยนายกชาตชาย ชุนหวัด (พ.ศ.2535 - พ.ศ.2538) เพื่อสร้างการท่องเที่ยวทางน้ำเป็นต้นมา และรวมกลุ่มแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการเหมืองฝายเฉพาะเหมืองฝายพญาคำ ทั้งภายในชุมชนและประสานประโยชน์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีการเริ่มรวมกลุ่มเก่าเพื่อทำหน้าที่ใหม่ เช่น กลุ่มจักสานแข่ง-คูตีข้าว และชุมชนยังคงสืบสานประเพณีตามพุทธศาสนาอย่างเข้มแข็ง

ยุคที่ 4 ยุคการฟื้นฟูชุมชน (พ.ศ. 2538 – พ.ศ. 2548) เนื่องจากผลผลิตทางการเกษตรขาดทุน ชาวสวนจึงมีการปรับตัวสู่อาชีพที่หลากหลายตามช่วงวัย ทุนผญา (ภูมิปัญญา) และเงินตราความต้องการสินเชื่อและเงินกู้ จึงเกิดกลุ่มอุปลัมภ-นักรการเมืองผูกขาด การจัดสรรผลประโยชน์สู่กลุ่มต่างๆ ในชุมชน ชาวบ้านในพื้นที่ปรับตัวปลูกพืชเงินสดระยะสั้น (Cash Crop) และความต้องการเช่าที่ดินรายปีจากเกษตรกรต่างอำเภอจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาขาดแคลนที่ดินเช่ารายปี และมีการใช้สารเคมีจำนวนมาก ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและระบบนิเวศ เช่น ลำเหมือง ทรัพยากรชีวภาพในลำน้ำ

ยุคของการฟื้นฟูชุมชนนี้ถือเป็นยุคที่สำคัญ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 อันเป็นปีที่สยามประเทศได้มีการจัดการปกครองส่วนภูมิภาคซึ่งแต่เดิมอยู่ในฐานะหัวเมืองประเทศราชมาเป็นรูปแบบการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล มีข้าหลวงจากรัฐบาลกลางมาเป็นผู้ปกครองต่างพระเนตรพระกรรณของพระเจ้าอยู่หัวฯ เชียงใหม่ในสมัยนั้นเป็นตอนปลายสมัยพระเจ้าอินทวิชิตวงศ์ (เจ้าสุริยะ พ.ศ. 2440 – พ.ศ. 2452) เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 8 และอยู่ในความดูแลของ “ข้าหลวงสิทธิขาดมณฑลพายัพ” ผู้ที่ดำรงตำแหน่งนี้เป็นคนแรกของมณฑลพายัพ คือ มหาอำมาตย์โทเจ้าพระยาสุรสีห์วิสิฐศักดิ์ (เชย กัลยาณมิตร) ซึ่งเป็นผู้ที่ได้นำความเจริญก้าวหน้ามาสู่แผ่นดินล้านนา อันเป็นส่วนหนึ่งของมณฑลพายัพ โดยเฉพาะเมืองเชียงใหม่ ได้กำหนดนโยบาย ที่เรียกว่า “น้ำต้อง ก่องดำ ” หมายถึง การพัฒนาคลองร่องน้ำ การตัดถนนหนทางและการปรับปรุงถนนหลวงให้มีความร่มรื่นแก่ผู้สัญจรไปมา จึงเป็นต้นกำเนิดต้นไม้ริมทางหลวงโดยกำหนดให้ทางหลวงแต่ละสายปลูกต้นไม้ให้ช้ำกัน ได้แก่

ถนนในตัวเมืองเชียงใหม่ ปลุกต้นไม้เมืองหนาว
ถนนรอบคูเมือง ปลุกต้นไม้สักและต้นสน
ถนนสายเชียงใหม่ - สารภี ปลุกต้นไม้ยาง
ถนนสายเชียงใหม่ - สันกำแพง ปลุกต้นไม้จำปา หรือต้นจามจุรี
ถนนสายเชียงใหม่ - ดอยสะเก็ด ปลุกต้นไม้ประดู่
ถนนสายเชียงใหม่ - หางดง ปลุกต้นไม้ขี้เหล็ก

มหาอำมาตย์โทเจ้าพระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์ (เชย กัลยาณมิตร) เป็นผู้แรกเริ่มนำต้นยางจำนวนกว่า 1,500 ต้นมาปลูกตามสองข้างทางริมถนน เริ่มตั้งแต่เชิงสะพานเนาวรัฐตัวเมืองเชียงใหม่ไปทางใต้ของตัวเมือง เริ่มตั้งแต่เขตตำบลหนองหอยเข้าสู่อำเภอสารภีผ่านตำบลหนองผึ้ง ตำบลยางเนิ้งและไปสิ้นสุดที่ตำบลสารภีเขตติดต่อระหว่างจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูนด้วยระยะทาง 10 กิโลเมตร ซึ่งในสมัยนั้นการกำหนดเขตแดนระหว่างนครพินกับเมืองหริภุญชัยยังไม่แน่นอนและไม่มีการเป็นเครื่องหมายหรือเป็นสัญลักษณ์ของทั้งสองเมือง ดังนั้นเจ้าผู้ครองทั้ง 2 นคร คือ เมืองเชียงใหม่ ได้แก่ พระเจ้าอินทวโรรสสุริยวงศ์และเมืองลำพูน ได้แก่ เจ้าอินททยงยศโชติได้ตกลงว่าควรกำหนดจุดแดนบนถนนสายนี้ให้เป็นกิจลักษณะเพื่อจะได้ไม่เป็นปัญหาในอนาคตโดยเชียงใหม่ปลุกต้นยาง ส่วนลำพูนปลุกต้นขี้เหล็ก

ต้นยางต้นแรกได้รับการปลูกประมาณปี พ.ศ. 2442 และพันธุ์ของต้นยางที่ปลูกอยู่ริมสองฟากถนนดังกล่าวเป็น พันธุ์ยางนา อยู่ในสกุลไม้ยางมีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น ยางขาว ยางแดง ยางหยวก ยางแม่น้ำ ยางควาย ยางกุ้ง และยางใต้ ต้นยางเป็นไม้ต้นผลัดใบขนาดใหญ่สูงเต็มที่ 50 เมตร เรือนยอดเป็นพุ่มกลม เปลือกลำต้นเป็นสีน้ำตาลอ่อนปนขาวในบางจุดเปลือกเรียบมีแตกเป็นสะเก็ดบ้างในช่วงฤดูแล้ง โดยต้นยางจะออกดอกในระหว่างเดือนพฤศจิกายน - เดือนพฤษภาคมและผลยางจะแก่จัดในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - เดือนมีนาคม

ผู้สูงอายุที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันเป็นผู้รับจ้างปลุกต้นยาง โดยได้รับค่าจ้างในการปลุกต้นละ 8 สตางค์ต่อมาได้มีการเกณฑ์ชาวบ้านที่ยากจน ไม่มีเงินเสียภาษีให้รัฐกับชาวบ้านที่ไม่อยากไปเป็นทหารให้ไปปลุกต้นไม้ยางที่บ้านหนองหอยโดยได้นำต้นไม้ยางบรรทุกล้อเกวียน (จัวล้อ) ไปแจกจ่ายให้แก่ชาวบ้านที่ถูกเกณฑ์มาปลุกต้นไม้ยาง ตามที่ข้าหลวงกำหนดให้ โดยเริ่มปลูกที่บ้านหนองหอยมาตามถนนเชียงใหม่ - สารภี จนถึงเขตแดนซึ่งในสมัยนั้นเป็นทางเกวียน (ทางจัวล้อ)

การปลุกต้นไม้ยางอย่างเป็นทางการเป็นจริงเป็นจังมีขึ้นในปี พ.ศ. 2465 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 โดยชาวบ้านที่ถูกเกณฑ์ไปปลุกต้นไม้ยางจะรับผิดชอบดูแลรดน้ำต้นไม้ยาง คนละประมาณ 4 - 5 ต้น ถ้าหากพบว่าต้นไม้ยางที่ตนปลูกตายก็จะต้องปลูกทดแทน นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญในช่วงเวลานั้น เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ต้นยางนาที่ปลูกอยู่บนถนนบริเวณหน้าโรงเรียนวัดปากกอกก็ได้ทำเป็นหอคอยเพื่อใช้ประกาศให้ชาวบ้านทราบเหตุร้ายจากเครื่องบินที่นำระเบิดมาทิ้งและสมัยนั้นไฟฟ้ายังไม่มีใช้ ชาวบ้านบางคนได้นำยางของต้นไม้ยางมาจุดไฟใช้ในเวลากลางคืนด้วย

ยุคที่ 5 ยุคการเป็นพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท (พ.ศ.2549 – พ.ศ. 2558) ตำบลสารภีเป็นชุมชนที่มีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันตำบลสารภีมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 6,261 คน ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำสวนผลไม้ ทำสวนผัก อาชีพรองลงมาคือ อาชีพรับจ้าง ค้าขาย รับราชการ ฯลฯ ส่วนใหญ่มีฐานะความเป็นอยู่ปานกลางถึงยากจนแต่กลับพบว่า มีการพัฒนาทุก ๆ ด้านในแง่สถานประกอบการและอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ โดยมีการประกอบธุรกิจในเขตพื้นที่อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะร้านขายของชำ ร้านอาหารและเครื่องดื่ม โรงงานอุตสาหกรรมและปั้มน้ำมัน ซึ่งถือได้ว่าการพัฒนาจนสภาพความเจริญเป็นเขตกิ่งเมืองที่เชื่อมต่อกับอำเภอเมืองเชียงใหม่ ซึ่งได้รับผลกระทบและก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ได้แก่ ด้านเส้นทางคมนาคม ถนน ซอยต่าง ๆ ยังไม่ได้รับการพัฒนา บางแห่งชำรุดเสียหาย การระบายน้ำบางจุดทุกหมู่บ้านยังมีปัญหาต้องแก้ไข ไฟทางสาธารณะไม่เพียงพอต่อการขยายตัวของชุมชน พื้นที่ หมู่ 7 , 8 , 9 มีปัญหาขาดแคลนโทรศัพท์สาธารณะ ประชาชนบางส่วนประสบปัญหาด้านเอกสารสิทธิในที่ทำกิน ประชาชนบางส่วนยังประสบปัญหาขาดแคลนน้ำสะอาดเพื่ออุปโภคบริโภคและบางพื้นที่ยังไม่มีระบบประปาครอบคลุมทุกหลังคาเรือน – ปัญหาน้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้งไม่เพียงพอ บางพื้นที่เนื่องจากลำเหมืองตื้นเขิน และปัญหาด้านมลพิษและหมอกควัน ประชาชนขาดความเข้าใจในการดูแลรักษา สภาพแวดล้อมอันส่งผลให้เกิดมลพิษและหมอกควันในพื้นที่ตำบลสารภี

2. แนวทางการถ่ายทอดความรู้และความสำคัญของต้นยางและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูนให้แก่ผู้คนในปัจจุบัน

การจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มาเข้าร่วมอย่างอิสระ พบปะกัน มีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นเสนอแนวทางในการดูแลและอนุรักษ์ต้นยางอย่างหลากหลาย ทำให้คนในชุมชนมีรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งและมีความสำคัญที่จะมีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชน ร่วมดูแลสาธารณสมบัติของชุมชน และมีความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเองมากขึ้น อันเป็นแนวทางสำคัญที่ทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้และความสำคัญของต้นยางและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูนให้แก่ผู้คนในปัจจุบันโดยการกำหนดเป้าหมายกิจกรรมร่วมกัน และกิจกรรมเหล่านั้นควรเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนผ่าน การปฏิบัติ รวมทั้งควรมีช่องทางติดต่อสื่อสารที่หลากหลาย ทั้งการพบปะกัน เพื่อถ่ายทอดความรู้ในระดับที่ง่ายที่สุด คือ การเริ่มต้นการถ่ายทอดความรู้จากคนกลุ่มเล็กๆ ซึ่งทำงานด้วยกันมาระยะหนึ่ง เมื่อมีเป้าหมายร่วมกันและต้องการที่จะแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการทำให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้ และความเข้าใจได้ดีกว่าการเรียนรู้จากหนังสือ เอกสาร หรือการฝึกอบรมตามปกติ

3. แนวทางการใช้ประโยชน์จากข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างเหมาะสม

แนวทางการใช้ประโยชน์จากข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้นั้นแนวทางที่นำไปสู่การพัฒนาให้ยั่งยืน ได้แก่ การจัดพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลผลการวิจัยให้คนในท้องถิ่นได้ใช้ศึกษาค้นคว้า เป็นฐานในการทำการศึกษาลึกเฉพาะประเด็นต่อไป และนำข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาเป็นข้อมูลส่งเสริมการท่องเที่ยวในเครือข่ายสังคมออนไลน์ และสื่อออนไลน์ต่างๆ ที่จะทำให้เกิดการตื่นตัวที่จะเข้ามาท่องเที่ยว อันเป็น

การส่งเสริมรายได้ของคนในชุมชนผ่านการท่องเที่ยว การค้าขายและยังส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความคิดที่จะอนุรักษ์เพื่อให้เกิดความสวยงามในพื้นที่และส่งเสริมให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีเพื่อเชิญชวนให้คนต่างถิ่นมาท่องเที่ยว และส่งเสริมรายได้ในชุมชน ตลอดจนควรนำข้อมูลประวัติศาสตร์เชื่อมโยงสู่การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนโดยบูรณาการให้เข้ากับการเรียนการสอนที่ใช้แหล่งการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาเป็นห้องเรียนให้เยาวชนได้ศึกษาต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตของชาวบ้านกับต้นยางและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูน จากอดีตจนถึงปัจจุบันทำให้ทราบถึงประวัติศาสตร์ชุมชนสารภีว่า สามารถแบ่งตามความเปลี่ยนแปลงได้ 5 ยุคสมัย ได้แก่ ยุคขุนกองกิจประมวลและขุนสารภีภิรมย์ ยุคร่องปิงห่าง-ถนนหุบเปอร์ ยุครื้อฝาย-การท่องเที่ยว ยุคการฟื้นฟูชุมชน และยุคของการเป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท โดยรอยต่อแต่ละยุคสมัยได้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในการจัดการและแบ่งปันทรัพยากรเป็นสำคัญ และทั้งยังสะท้อนให้เห็นความสำคัญของต้นยางและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูน ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับสมุนมาลย์ สิงหะ, สมบูรณ์ บุญชู นันทศิลป์ บุญชู และปพิชญา บันเจริญ (2548, 37-48) ที่ได้อธิบายถึงความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตของชาวบ้านกับต้นยางและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูนในอดีตว่า มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตผ่านระบบการปกครองปลูกต้นยางนา และได้แบ่งประวัติศาสตร์เรื่องเล่าของชุมชนตำบลสารภีได้ 4 ยุคสมัย ได้แก่ ยุคขุนกองกิจประมวลและขุนสารภีภิรมย์ ยุคร่องปิงห่าง-ถนนหุบเปอร์ ยุครื้อฝาย-การท่องเที่ยว และยุคการฟื้นฟูชุมชน และเนื่องจากช่วงระยะเวลาของการวิจัยมีความแตกต่างกันในยุคสมัยของชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมและประเทศ ทำให้ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ข้อมูลช่วงยุคสมัยของการเป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทมีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่ชัดเจน

สำหรับแนวทางการถ่ายทอดความรู้และความสำคัญของต้นยางและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูน ให้แก่ผู้คนในปัจจุบัน ได้แก่ การจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มาเข้าร่วมอย่างอิสระ พบกัน พูดคุยแสดงความคิดเห็นเสนอแนวทางในการดูแลและอนุรักษ์ต้นยางอย่างหลากหลาย ทำให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งและมีความสำคัญที่จะมีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชน ดูแลสาธารณสมบัติของชุมชน และมีความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเองมากขึ้น เป็นแนวทางสำคัญที่ทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้และความสำคัญของต้นยางและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูนให้แก่ผู้คนในปัจจุบัน โดยการกำหนดเป้าหมายกิจกรรมร่วมกัน และกิจกรรมเหล่านั้นควรเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนผ่านการปฏิบัติและควรมีช่องทางติดต่อสื่อสารที่หลากหลาย ทั้งการพบปะกันซึ่งการถ่ายทอดความรู้ในระดับที่ง่ายที่สุด คือ การเริ่มต้นการถ่ายทอดความรู้จากคนกลุ่มเล็กๆ ที่เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ เกิดจากความใกล้ชิด ความพอใจ และพื้นฐานที่ใกล้เคียงกัน ลักษณะที่ไม่เป็นทางการจะเอื้อต่อการเรียนรู้ และการสร้างความรู้ใหม่ๆ มากกว่าโครงสร้างที่เป็นทางการสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนแนวปฏิบัติ (Community of Practice) ของธวัชชัย หล่อวิจิตร (2550, 3 - 10) ที่กล่าวว่า การมี

ชุมชนแนวปฏิบัติ ทำให้เพิ่มพูนความรู้ที่ลึกซึ้งขึ้นเรื่อย ๆ ในระดับที่ง่ายที่สุด ชุมชนแนวปฏิบัติ คือ คนกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งทำงานด้วยกันมาระยะหนึ่ง มีเป้าหมายร่วมกัน และต้องการที่จะแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์จากการทำงาน กลุ่มดังกล่าวมักจะไม่ได้เกิดจากการจัดตั้งโดยองค์กร แต่เป็นกลุ่มที่เกิดจากความต้องการทางสังคม และความพยายามที่จะทำให้บรรลุผลสำเร็จ เป็นกลุ่มที่ไม่มีอำนาจ ไม่มีการกำหนดไว้ในแผนภูมิโครงสร้างองค์กร เครือข่ายความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ เกิดจากความใกล้ชิด ความพอใจ พื้นฐานที่ใกล้เคียงกัน ลักษณะที่ไม่เป็นทางการจะเอื้อต่อการเรียนรู้และการสร้างความรู้ใหม่ ๆ มากกว่าโครงสร้างที่เป็นทางการ ทั้งนี้อาจเพราะการเรียนรู้ซึ่งได้รับจากการทำงาน และชีวิตประจำวันเป็นหลักเป็นแง่มุมเชิงปฏิบัติ ปัญหาประจำวัน เครื่องมือใหม่ ๆ พัฒนาการในเรื่องงาน วิธีการทำงานที่ได้ผล และไม่ได้ผล การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทำให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้ฝังลึก สร้างความรู้ และความเข้าใจได้มากกว่าการเรียนรู้จากหนังสือ หรือการฝึกอบรมตามปกติ เครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งมีสมาชิกจากต่างหน่วยงานช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จได้ดีกว่าการสื่อสารตามโครงสร้างที่เป็นทางการ

ส่วนแนวทางการใช้ประโยชน์จากข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีจุดเน้นสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาให้ยั่งยืน ได้แก่ การจัดพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลผลการวิจัยให้คนในท้องถิ่นได้ใช้ศึกษาค้นคว้า เป็นฐานในการทำการศึกษาลึกเฉพาะประเด็นต่อไป และนำข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาเป็นข้อมูลส่งเสริมการท่องเที่ยวในเครือข่ายสังคมออนไลน์ และสื่อออนไลน์ต่างๆ ที่จะทำให้เกิดการตื่นตัวของบุคคลทั่วไปอาจสนใจที่จะเข้ามาท่องเที่ยว อันเป็นการส่งเสริมรายได้ของคนในชุมชนผ่านการท่องเที่ยว การค้าขาย คนในชุมชนเกิดสำนึกการอนุรักษ์เพื่อให้เกิดความสวยงามในพื้นที่และส่งเสริมให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดี เพื่อเชิญชวนให้คนเข้ามาท่องเที่ยว ตลอดจนควรนำข้อมูลประวัติศาสตร์เชื่อมโยงสู่การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโดยบูรณาการให้เข้ากับการเรียนการสอนด้วยการใช้แหล่งการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาเป็นห้องเรียนให้เยาวชนได้ศึกษาต่อไป สอดคล้องกับผลการวิจัยของเมธี ใจศรี, นิศาชล ทองขาว, พะเยาว์ พิกุลสวัสดิ์, พวงผกา หล้าเมือง และ จันทร์ รัตนจิระวงศ์ (2552, 112-115) ที่พบว่า แนวทางในการใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยโดยที่ให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น การถ่ายทอดองค์ความรู้และการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งการพัฒนาให้ยั่งยืน คือ การนำองค์ความรู้ไปสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน โดยบูรณาการให้เข้ากับการเรียนการสอน พร้อมกับใช้แหล่งการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาเป็นห้องเรียนให้เยาวชนได้ศึกษาสังเกต สัมผัสด้วยตนเอง สิ่งนี้จะปลูกฝังให้เยาวชนมีสำนึกที่ดีต่อชุมชนและภูมิปัญญาซึ่งเป็นมรดกของบรรพบุรุษของตน ทั้งนี้การใช้ประโยชน์จากข้อมูลประวัติศาสตร์หรือจากการผลการวิจัยโดยการบูรณาการเข้าสู่การเรียนการสอนในสถานศึกษาเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนเพราะคนในชุมชนจะมองเห็นความสำคัญของการศึกษาและการถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังอันจะทำให้องค์ความรู้นั้นไม่มีวันสูญหาย และการเรียนรู้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

สรุป

ความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตของชาวบ้านกับต้นยางและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูน จากอดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่าประวัติศาสตร์ชุมชนสารภี สามารถแบ่งความเปลี่ยนแปลงได้ 5 ยุคสมัย ได้แก่ ยุคขุนกองกิจประมวล์ และขุนสารภีภิรมย์ ยุคร่องปิงห่าง-ถนนซูปเปอร์ ยุครื้อฝาย-การท่องเที่ยว ยุคการฟื้นฟูชุมชน และยุคของการเป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท โดยรอยต่อแต่ละยุคสมัยได้ชี้ให้เห็นเรื่องความสัมพันธ์ในการจัดการและแบ่งปันทรัพยากรอย่างสำคัญ และให้ความสำคัญต่อต้นยางและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูน ที่ต่างกัน มีพิธีกรรมทางความเชื่อที่สำคัญ คือ ประเพณีทางพุทธศาสนาและพิธีกรรมพุทธ-ผี มีแนวทางการถ่ายทอดความรู้และความสำคัญของต้นยางและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูนให้แก่ผู้คนในปัจจุบันที่สำคัญ คือ การจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้าร่วมมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็น เสนอแนวทางในการดูแลและอนุรักษ์ต้นยางอย่างหลากหลาย แนวทางการใช้ประโยชน์จากข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างเหมาะสม คือ การนำข้อมูลทางประวัติศาสตร์มาเป็นข้อมูลส่งเสริมการท่องเที่ยว ในสื่อสังคมออนไลน์ ส่งเสริมรายได้ของคนในชุมชน คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกอนุรักษ์เพื่อให้เกิดความสวยงามในพื้นที่และส่งเสริมให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดี เชิญชวนให้คนภายนอกมาท่องเที่ยว รวมทั้งการนำข้อมูลประวัติศาสตร์เชื่อมโยงสู่การจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดสู่เยาวชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการพัฒนาตำบลสารภีและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม นอกจากจะเป็นการสร้างรายได้ให้ชุมชนแล้ว ยังเป็นประโยชน์ทางด้านวิชาการแก่นักเรียน นักศึกษาและบุคคลทั่วไป และควรมีการผลักดันให้น้ำเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ต้นยางนาและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูนให้เกิดเป็นหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นเพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกและสร้างความตระหนักให้เยาวชนรักและภูมิใจในท้องถิ่นของตน โดยการจัดให้มีเวลาเรียนหรือจัดเป็นชุมนุมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ต้นยางนาและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูน

เอกสารอ้างอิง

- ชุดิมา คำบุญชู, สุภาพ ต๊ะใจ, อุบลพรรณ วรรณสัย, ทัดพิชา ชลวิสูตร และ ตฤลาภรณ์ แสนปรน. (2553). **โครงการยววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ธวัชชัย หล่อวิจิตร. (2550). **การจัดการความรู้: ชุมชนนักปฏิบัติ (Communities of Practice: CoP)**. [เอกสารอัดสำเนา] เอกสารประกอบการอบรมสัมมนา สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ กรุงเทพฯ.
- พิมพ์อุมา ธีบุญกุล. (2558). ประวัติศาสตร์ชุมชน: บ้านสันคู อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์. **รายงานการประชุมวิชาการและนำเสนอผลการวิจัย ระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 6 ด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์**. 2(6), 353-363.
- มานูญณ์ สุดีคา, วิฑิตมา ญาณะวงษา และ นวพร ชลารักษ์. (2559). **การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลสารภีอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่: ต้นยางนาและถนนสายเชียงใหม่-ลำพูน**. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

เมธี ใจศรี, นิสาชล ทองขาว, พะเยาว์ พิกุลสวัสดิ์, พวงผกา หลักเมือง และ จันทร รัตนจิระวงศ์. (2552).

โครงการการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลหางดง

อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุมนมาลย์ สิงหะ, สมบูรณ์ บุญชู, นันทศิลป์ บุญชู และ ปิณฑา บันเจริญ. (2548). **โครงการวิจัย**

ประวัติศาสตร์ตำบลสารภี. เชียงใหม่: องค์การบริหารส่วนตำบลสารภี.

อรรถจักร สัตยานุรักษ์. (2548). **ประวัติศาสตร์เพื่อชุมชน: ทิศทางใหม่ของการศึกษาประวัติศาสตร์**

ในรายงานผลการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

มีนาคม 2547. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.